

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ В ПРОЕКТІ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

***В.І. Мельник, кандидат економічних наук
З.В. Ружило, І.Л. Rogovskiy, кандидати технічних наук
С.З. Хмельовська, економіст***

В статті розглянуто концептуальні положення і розкрито вихідні дані щодо функціонування ринків в проекті інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу.

Проект, забезпечення, інженерія, ринок.

Вступ. Умови формування і нормального функціонування ринкового середовища вимагають створення певних техніко-технологічних, що ґрунтуються на ряді принципів щодо постійного генерування позитивних і негативних моментів і тенденції розвитку інженерно-технічного забезпечення АПК. Для того, щоб зменшити негативні прояви функціонування ринку, його регулюють. На макрорівні на ринок постійно впливає держава. Важелями такого регулювання виступає податкова, цінова та інтервенційна політика, фінансово-кредитні умови роботи операторів ринку, протекціонізм вітчизняним товаровиробникам, надання пільг або встановлення зобов'язань окремим учасникам, державні замовлення тощо [1].

Постановка проблеми. Відсутність прямого зв'язку між операторами ринку технічних засобів через взаємну віддаленість, обмежену можливість заводів-виробників безпосередньо обслуговувати продану продукцію викликає об'єктивну необхідність формування ринкової сервісної інфраструктури, яка б забезпечувала потреби у доставці машин і обладнання до споживача, передпродажному та подальшому технічному обслуговуванні тощо [2]. Рушієм, що стимулює або стримує розвиток підприємницької діяльності і визначає рівень прибутковості та масу прибутку на підприємствах є цінова ситуація на ринку. При нинішньому стані економіки саме сільськогосподарські товаровиробники не можуть задовольнити свій величезний попит на техніку через значні недоліки в ціноутворенні на їх продукцію. Майже в усі роки незалежності аграрні ринки та ціни на стратегічно важливі для України види сільськогосподарської продукції – зерно, олію, цукор, м'ясо і молокопродукти зарегульовані державою на низькому рівні і не дозволяють більшості товаровиробників галузі вести в ринкових умовах розширене відтворення виробництва [3].

Обмеження інвестиційних можливостей села призвело до кризових явищ і стагнації не тільки підприємств сільського господарства, а й у сільгоспмашинобудуванні та ремонтно-обслуговуючій сфері [4].

Аналіз останніх досліджень. Науковці висловлюють різні думки і висновки однак загальновизнаними принципами ринку є [5–7]:

- рівноправність усіх форм власності та плюралізм і рівність усіх форм господарювання;
- різноманітність форм і методів взаємодії структур ринку на основі: вільного маркетингу; загальнодоступного моніторингу; формування ринкової інфраструктури, що включає торгові дома, фірмові центри і магазини, ярмарки, аукціони-виставки тощо; горизонтальної інтеграції виготовлювачів техніки і вільного вибору партнерів; вертикальної інтеграції сільськогосподарських товаровиробників, переробників, виготовлювачів технічних засобів з участю торгових посередників та фінансово-кредитних структур; недопущенні формування ринку за територіальними ознаками;
- створення конкурентного середовища з вільним: вибором постачальників та покупців товару; формуванням цін та інших економічних умов придбання товару і послуг для всіх учасників;
- створення умов для максимально можливої економії ресурсів і загальних витрат учасників ринку через посилення біполяризації ринку і зменшення посередників.

Мета досліджень – сформулювати концептуальні положення і вихідні дані щодо функціонування ринків в проекті інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу.

Результати досліджень. Функціонування ринку сільськогосподарської техніки в проекті інженерно-технічного забезпечення АПК передбачає участь, з одного боку, операторів пропозиції, з другого – операторів попиту. Між ними діє інфраструктурна складова, що функціонально генерує ціни попиту й пропозиції, а фізично включає торговельні, складські, посередницькі та інші структури, які створюються самостійно, або ж працюють за кошти виготовлювачів чи покупців техніки. Такі структури виступають на арені взаємодії, контактування операторів обох сторін у спеціально влаштованих та обладнаних місцях з метою купівлі-продажу товарів. Стратегічна функція інфраструктури полягає у створенні повноцінного конкурентного середовища, а фактично – у постійному забезпеченні купівлі-продажу товару.

Ця загальна схема формування ринку (рис. 1) оточується середовищем, що являє собою складне економічне явище і передбачає регулювання попиту і пропозиції насиченням товару і

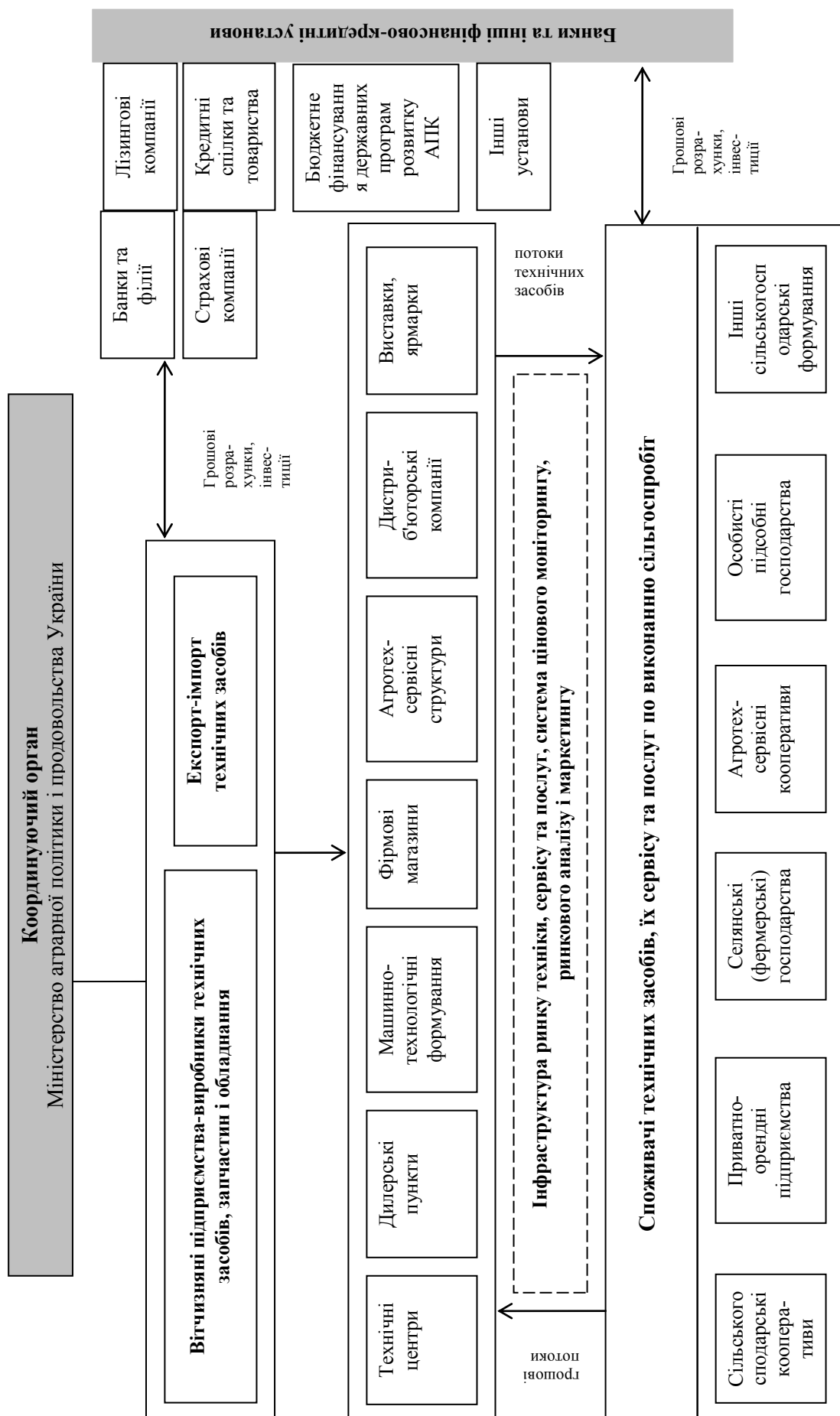

Рис. 1. Схема техніко-технологічного в'язей інженерно-технічного забезпечення АПК.

учасниками його придбання, визначає поведінку контрагентів ринку. Створюються координаційні структури, консультативна та інформаційна підтримка операторів ринку. В сучасних умовах ринок вже не можна уявити без законодавчо-нормативної бази, що формує і регулює процеси, які там відбуваються, та від державного впливу на процес купівлі-продажу.

Учасниками ринку сільськогосподарської техніки і технічного сервісу виступає, з одного боку, сукупність підприємств, що виготовляють і продають машини і обладнання та надають послуги по підтримці їх у робочому стані, а з другого – сільськогосподарські товаровиробники, покупці техніки і її сервісу. До тих, хто виготовляє, відносяться не тільки машинобудівні заводи і підприємства, що займаються виробництвом окремих видів технічних засобів, запасних частин, а й відповідні науково-дослідні та проектні інститути, конструкторські і експериментально-дослідні структури, машинно-випробувальні станції, постачальницькі та ремонтно-обслуговуючі підприємства.

Покупцями техніки і послуг виступають сільськогосподарські кооперативи й товариства, селянські (фермерські) і особисті підсобні господарства, орендні підприємства, машинно-технологічні станції, окремі підприємці, інші сільськогосподарські формування.

У світовій практиці, відповідальність за роботоздатність техніки, протягом усього періоду експлуатації лежить на фірмі-виробнику. Цей принцип закріплено законодавчими актами, які забороняють продаж технічних засобів без організації їх технічного обслуговування через мережу незалежних дилерських підприємств. Близько 90 % компаній-виробників сільськогосподарської техніки у світі діють саме за такими принципами [5]. У такій структурі діє лише три ланки: завод-виробник – дилер – споживач.

Країна ще не втратила досить сприятливих умов для створення та розвитку дилерської мережі на базі агротехсервісних та машинно-технологічних підприємств, які за наявності відповідних угод з заводами-виробниками можуть забезпечити торгівлю технічними засобами та їх технічне обслуговування. Вони ще мають кваліфіковані інженерно-технічні і робітничі кадри, відповідну матеріально-технічну базу для проведення обслуговування машин.

Деякі підприємства сільськогосподарського машинобудування почали створювати свою мережу фірмового обслуговування з метою розширення ринків збуту, збільшення обсягів реалізації тракторів, сільськогосподарської техніки. Наприклад, дилерська мережа ВАТ "ХТЗ" створена в 16 регіонах Російської Федерації, Казахстані – 2, Туркменистані – 1. Реалізація, передпродажна підготовка та ремонт тракторів на внутрішньому ринку здійснюються через

представництва ВАТ "ХТЗ" у 12 областях, а техніко-комерційні центри створені в семи областях України. Дистриб'юторсько-дилерська мережа ВАТ "Червона Зірка", (м. Кіровоград) складається з 16 підприємств в Україні, 6 – в Росії, по 1 – в Казахстані та Молдові. Крім того, продаж техніки ВАТ "Червона Зірка" здійснюють 56 регіональних представництв підприємства в Україні та країнах СНД. Широку дистриб'юторсько-дилерську мережу мають ВАТ "Гідросила" (м. Кіровоград), ВАТ "Вінницький завод тракторних гідроагрегатів", ВАТ "Хмільниксільмаш" та інші. ВАТ "Херсонські комбайни" проводить гарантійне і післягарантійне технічне обслуговування та ремонт зернозбиральних комбайнів виїзними бригадами, а у перспективі, при збільшенні кількості зернозбиральних комбайнів планує створити стаціонарні центри фірмового сервісу.

Аналіз виробничої діяльності підприємств показує, що високі техніко-економічні показники мають саме ті підприємства, які більш, ніж 80 % своєї продукції реалізують через дилерську мережу.

Оскільки підприємствам-виробникам технічних засобів бракує коштів, щоб мати власні дилерсько-сервісні центри по всіх областях України, вони співпрацюють у цьому напрямку з приватними дилерськими структурами, розширюючи межі реалізації виробленої техніки через них. Так, продукцію ВАТ "Харківський тракторний завод" продає 54 фірми, ТОВ "НВП Білоцерків МАЗ" – 26, ВАТ "Червона Зірка" – 15, ВАТ "Новоград-Волинський" – 13 і т. д. Власні центри нині мають тільки ТОВ "Укрзапчастина" – 32 філії та пункти продажу в 24 областях і ВАТ "Завод ім. Фрунзе" – 7.

Дійовим суб'єктом внутрішнього ринку техніки для агропромислового комплексу проявили себе постійні торговельно-виставкові центри у регіонах України. Вони вивчають ринок техніки, проводять її демонстрацію, здійснюють передпродажну підготовку, продаж та транспортування машин, технічне обслуговування і ремонт. Протягом останніх років створені торгово-виставкові центри на базі відкритих акціонерних товариств "Одесасільмаш", "Червона Зірка", "Львіваггореммашпроект". Розпочато роботу щодо створення центру на ВАТ "Херсонські комбайни".

Функціонування ринку техніки, технічних і технологічних послуг без проведення кваліфікованих маркетингових досліджень малоефективне. Маркетингові служби підприємств мають здійснювати управління рухом товарів і послуг від виробника до споживача або користувача, виявляти і аналізувати стан, структуру і місткості ринку в динаміці; планувати та організовувати виробничу, збутову та фінансову діяльність підприємства; реалізовувати механізми ціноутворення; рекламувати власні товари.

Не менш важливе для становлення і розвитку ринку матеріально-технічних ресурсів є його моніторинг та забезпечення споживачів всебічною інформацією про номенклатуру технічних засобів, запасних частин, техніко-економічні характеристики машин, ціни, адреси і телефони заводів-виробників, дилерів та інших посередників, умови придбання. В Україні повноцінного моніторингу і банку даних з ринковою інформацією, створеного за його результатами, ще не має. Сільськогосподарський товаровиробник про номенклатуру, технічну характеристику, вартість машин умови придбання та інше дізнається з різних випадкових джерел. Як правило, інформація далеко не повна, часто суперечлива і завжди важкодоступна. На її пошук і уточнення витрачається багато часу, та і після цього споживач не впевнений, чи не переплачує він, купуючи машину у того чи іншого продавця, і чи задовольнять його її техніко-економічні параметри.

Вважаємо, що інформаційна система могла б бути створена при Департаменті інженерно-технічного забезпечення Міністерства аграрної політики України. З метою поліпшення інформаційної складової ринку техніки було б доцільно передбачити в інженерній службі головних агропромислових управлінь облдержадміністрацій та в районних управліннях необхідне комп'ютерне обладнання технікою для виконання функцій моніторингу техніки.

Для вітчизняної аграрної сфери створення ринку вживаної техніки є привабливим в основному з-за двох чинників. По-перше, організацію ринку вживаної техніки можна здійснити у короткі терміни, і, по-друге, це не потребує залучення великих фінансових і матеріальних ресурсів. В Україні вже склалися об'єктивні передумови для формування ринку уживаної техніки. Але ці процеси мають, здебільшого стихійний характер. Відсутність відповідної інфраструктури (перш за все, координуючої складової та необхідного інформаційного забезпечення потенційних покупців і продавців) обмежують сферу укладання угод, як правило, місцевим або регіональним рівнем, що часто призводить до суб'єктивізму в роботі та сприяє її переведенню „в тінь”.

В умовах лібералізації зовнішньоторговельних відносин вітчизняні сільські товаровиробники мають непогані шанси для виходу на іноземні вторинні ринки матеріально-технічних ресурсів. Але, незважаючи на доволі сприятливі перспективи, ця робота супроводжується певними організаційними труднощами. Головна з них обумовлюється браком вірогідних даних щодо операторів ринку, обсягів пропозицій, номенклатури та якісних характеристик уживаних машин та обладнання через недостатній розвиток інформаційних мереж у суб'єктів господарювання.

Лише той, у кого (за браком власного досвіду) є компетентний консультант або свої співробітники з відповідною кваліфікацією, може всерйоз розраховувати на придбання недорогої, але працездатної техніки за кордоном. Проте й відмовлятися від такої ідеї взагалі – не варто. Є альтернатива: можна звернутися до одного з солідних дилерів імпортової сільськогосподарської техніки у своєму регіоні. Реалізація фірмових машин та обладнання (дуже часто різних виробників) є їх безпосереднім обов'язком. Вони також мають необхідний досвід оформлення угод. Дилери і представники фірм, з одного боку, здатні робити сільгосптоваровиробникам пропозиції, привабливі з погляду якості та ціни, а з іншого – позбавити споживачів техніки морочливих формальностей при закупівлі машин за кордоном.

Останнім часом набули поширення ділові поїздки представників українських сільськогосподарських та агросервісних підприємств до представництв провідних компаній-виробників сільськогосподарської техніки у Європі. Головним організатором таких турів є Закрите акціонерне товариство „Центр ділових поїздок” за сприяння Міністерства аграрної політики, Міністерства промислової політики, Українського союзу промисловців і підприємців, корпорації „Укراгропромбінж”.

При закупівлі сільськогосподарської техніки за кордоном дуже гостро постають проблеми її сервісного обслуговування і забезпечення високого рівня роботоздатності. В Україні нині відзначається значне розширення номенклатури придбаної іноземної техніки одного виду, що стає на перешкоді ефективній організації проведення її технічного обслуговування і ремонту, так як імпортні запчастини є дорогими. Крім того, іноземні виробники техніки практикують крупновузлову заміну агрегатів навіть при незначних пошкодженнях. Разом зі зростанням вартості ремонтних робіт часто це призводить до розтягування термінів їх виконання, що є небажаним у напружені періоди польових робіт. У цій ситуації логічним є налагодження виробництва відповідних запасних частин і комплектуючих виробів в Україні.

Однією з найбільш складних проблем організації ринків уживаної сільськогосподарської техніки в Україні є проблема ціноутворення. Тут необхідним постає визначення тієї „золотої середини”, яка б задовольняла як продавців, інтереси яких полягають в отриманні максимального доходу від угоди, так і покупців, які прагнуть отримати уживану машину у доброму роботоздатному стані за помірну ціну. Аналіз досвіду роботи вторинних ринків сільськогосподарської техніки Німеччини, Франції, Великобританії, США і Канади свідчить, що ціни на уживану техніку

на них коливаються у межах 30–60 % від вартості нових машин відповідних модифікацій. Саме такий діапазон дозволяє підтримувати на прийнятному рівні баланс інтересів як продавців, так і покупців.

Важливим заходом з організації та ефективного розвитку вторинного ринку сільськогосподарської техніки в Україні повинно стати створення загальнодержавного координуючого центру з розгалуженою мережею регіональних, обласних, районних (міжрайонних) відділень. Основні завдання центру повинні полягати у проведенні маркетингових досліджень та моніторингу технічної оснащеності сільськогосподарських підприємств в окремих регіонах та у державі в цілому задля визначення і систематизації потреб в окремих видах сільськогосподарської техніки; розробці схем фінансування та оплати за комісійну техніку та обладнання із залученням провідних українських банків і фінансових груп; пошуку пропозицій потрібної сільгосптехніки за кордоном; підтримці вітчизняних сільгосптоваровиробників під час здійснення закупок за кордоном, підготовці та супроводу контрактів тощо. Районні (міжрайонні) відділення доцільно створювати на базі ремонтно-технічних підприємств, які разом з виконанням робіт з до- і післяпродажного сервісу, залучення фахівців для проведення експертних оцінок і маркетингових досліджень можуть виконувати функції постійно діючих виставок-продажів уживаної сільськогосподарської техніки. Фінансування роботи координаційного центру та його відділень повинно здійснюватися за рахунок комісійних надбавок до вартості контрактів, розмір яких буде обумовлюватися кількістю і змістом основних і додаткових послуг, що надаються замовникам. Ефективність роботи центру (і особливо його відділень на місцях) необхідно оцінювати за обсягом і загальною вартістю укладених угод за певний період (місяць, квартал, рік).

Ціна придбання частково зношеного трактора чи іншої машини або знаряддя для наступного відновлення роботоздатності й реалізації виробнику сільськогосподарської продукції повинна враховувати майбутні витрати на відновлення.

Середні питомі витрати на придбання та підтримання машин відповідно у до відновний та після відновний періоди визначають діленням суми частки її балансової вартості, що припадає на наробіток у до- та післявідновний періоди та витрат на ремонт і технічне обслуговування за цей же період на наробіток або ресурс (в одиницях виміру).

Граничну вартість придбання відновленої машини, яка вигідна для споживача (споживна вартість), визначають як добуток питомих витрат на придбання та утримання нової машини та ресурсу відновленої машини за мінімум витрат на її утримання.

Порівняння питомих витрат на придбання і підтримання машини до і після відновлення дає можливість встановити доцільність придбання вживаної техніки.

Межа вартості, вище якої придбання машини буде невигідним для споживача – коли вартість відновленого технічного засобу буде вищою від вартості залишкового ресурсу.

Отже, вторинний ринок сільськогосподарської техніки аж ніяк не має бути провідною формулою реалізації технічної політики держави в аграрному секторі, однак він є важливим для розв'язання проблеми технічного забезпечення окремих категорій сільськогосподарських товаровиробників і дозволяє:

- збільшити пропозицію техніки на ринку і забезпечити попит споживачів, які не мають достатніх коштів для придбання дорогої нової техніки;
- раціоналізувати розосередження техніки між різними суб'єктами власності та господарювання на селі, між регіонами, природнокліматичними зонами;
- більш ефективно використати деталі, вузли і агрегати списаних машин та механізмів, придатних для відновлення техніки;
- замінити використання власної техніки залученням технічних послуг на умовах оренди, спільної діяльності, кооперації та ін;
- завантажити потужності ремонтних та агротехсервісних підприємств.

Висновки

1. Головними операторами ринку технічних засобів є виробник і споживач. Але відсутність прямого зв'язку між ними через обмежену можливість заводів-виробників безпосередньо обслуговувати продану продукцію викликає об'єктивну необхідність формування ринкової сервісної інфраструктури, яка б забезпечувала доставку машин і обладнання до споживача, передпродажне та подальше їх технічне обслуговування тощо.

Система в ідеалі має складатися з трьох ланок: завод-виробник – дилер – споживач. Завод-виробник реалізуючи виготовлену машину через дилера несе відповідальність за її технічний стан протягом усього періоду експлуатації.

2. Найбільш реальний шлях організації та ефективного розвитку сервісної обслуговуючої діяльності в Україні пов'язаний з відродженням на принципово новій економічній основі зв'язків виробників сільськогосподарської техніки з колишніми формуваннями агропостачу, сільгосптехніки, спеціалізованими ремонтно-технічними підприємствами, що ще збереглися, а також з ефективно функціонуючими машинно-технологічними станціями.

3. Необхідно створити систему моніторингу та інформаційний банк даних, який сконцентрував би відомості про заводи-виробники, номенклатуру їх продукції, її технічні характеристики, ціни, умови продажу, сервіс тощо.

4. В Україні вже склалися об'єктивні передумови для формування ринку уживаної техніки. Але відсутність координуючої складової та необхідного інформаційного забезпечення потенційних покупців і продавців обмежують сферу укладання угод, як правило, місцевим або регіональним рівнем.

Список літератури

1. Мельник І.І. Науковий аналіз та обґрунтування єдиного інформаційно-маркетингового центру інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу / І.І. Мельник // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: Зб. наук. пр. / УкрНДІПВТ ім. Леоніда Погорілого. - Дослідницьке, 2008. – Вип. 11 (25). – С. 295–304.
2. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / За ред. Я.К. Білоуська. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. – 215 с.
3. Ружило З.В. Формування інженерних заходів державного регулювання сільськогосподарського виробництва / З.В. Ружило, А.В. Новицький, А.Є. Крамар, А.Ю. Бринзак, О.А. Новицька // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: техніка та енергетика АПК. – К., 2013. – Вип. 185, ч. 3. – С. 338–343.
4. Большаков В.Н. Правові засади використання легальних методів моніторингу техніки АПК України / В.Н. Большаков, І.Л. Rogovskiy // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: техніка та енергетика АПК. – К., 2013. – Вип. 185, ч. 1. – С. 234–242.
5. О. Сидорчук Системно-технологічні засади створення проектів машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств / О. Сидорчук // Вісник Львівського національного аграрного університету: Агроінженерні дослідження. Випуск №12. Том 1. – Дубляни: ЛНАУ, 2008. – С. 7–16.
6. Большаков В.Н. Необхідність моніторингу в інноваційній діяльності АПК України в межах правового регулювання / В.Н. Большаков, І.Л. Rogovskiy // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: техніка та енергетика АПК. – К., 2013. – Вип. 185, ч. 2. – С. 384–390.
7. Сидорчук О.В. Інженерія машинних систем / О.В. Сидорчук. – Глеваха: ННЦ "ІМЕСГ", 2012. – 263 с.
8. Бойко А.І. Сучасні проблеми забезпечення надійності машин для приготування і роздавання кормів / А.І. Бойко, А.В. Новицький // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. – Харків: ХНТУСГ, 2010. – Вип. 100. – С. 119–126.
9. Большаков В.Н. Моніторинг техніки – джерело інноваційної політики в АПК України в межах правового регулювання / В.Н. Большаков, І.Л. Rogovskiy // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: техніка та енергетика АПК. – К., 2013. – Вип. 185, ч. 3. – С. 334–338.

В статье рассмотрены концептуальные положения и раскрыты исходные данные о функционировании рынков в проекте инженерно-технического обеспечения агропромышленного комплекса.

Проект, обеспечение, инженерия, рынок.

In paper the conceptual positions are reviewed and the input dates about function of markets at design of engineering-technical ensuring of agroindustrial complex are uncovered.

Design, ensuring, engineering, market.

УДК 631.173

МОНІТОРИНГ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕХНІКОЮ ДЛЯ КОРМОВИРОБНИЦТВА

**А.В. Новицький, В.О. Соломка, О.В. Соломка,
кандидати технічних наук**

В статті проведено моніторинг забезпечення сільськогосподарських підприємств Київської області технікою для кормовиробництва.

Техніка, моніторинг, машина, кормовиробництво.

Постановка проблеми. Ситуація, яка склалася в Україні у зв'язку з недостатнім рівнем технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, а також високим рівнем морального і фізичного старіння значної частини машин та обладнання, вимагає серйозного державного підходу до здійснення інвестування в модернізацію парку сільськогосподарської техніки. Аналіз тенденцій розвитку тваринництва у світі і, перш за все, в таких країнах, як США, Канада, Великобританія, Франція, Голландія, Японія та інших переконливо показує, що головним фактором вирішення проблеми забезпечення населення продуктами тваринного походження є інтенсифікація галузей тваринництва за рахунок використання високопродуктивних порід тварин і птиці з високим генетичним потенціалом продуктивності, механізації та автоматизації технологічних процесів і операцій, забезпечення фізіологічно комфортних умов утримання, комплексного вирішення питань кормовиробництва та годівлі.

© А.В. Новицький, В.О. Соломка, О.В. Соломка, 2014